

8. Киян Н. О. Розвиток інноваційно-інвестиційних процесів як фактора суттєвого підвищення ефективності гірничо-добувного виробництва / Н. О. Киян // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. — 2010. — № 3 (23). — С. 93—99.

9. Кірдіна О. Г. Удосконалення методів та принципів організації інвестиційно-інноваційної діяльності на залізничному транспорті / О. Г. Кірдіна // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2010. — № 32. — С. 262—269.

10. Косенко А. В. Інноваційно-інвестиційна складова формування конкурентоспроможності національної економіки / А. В. Косенко // Офіційний сайт Національної бібліотеки імені Володимира Вернадського [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

11. Мамалуй О. О. Про пріоритетні напрями забезпечення економічної безпеки держави / О. О. Мамалуй // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. — 2011. — № 4. — С. 18—27.

12. Панасюк Л. І. Формування та реалізація інноваційно-інвестиційної політики на регіональному рівні / Л. І. Панасюк, О. О. Ляхович // Офіційний сайт Національної бібліотеки імені Володимира Вернадського [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

13. Савченко К. В. Аналіз технологічної структури економіки України в контексті забезпечення економічної безпеки держави / К. В. Савченко // Механізм регулювання економіки. — 2009. — № 4. — Т. 1. — С. 171—178.

14. Язлюк Б. Стратегічне управління інвестиційно-інноваційним бізнес-портфелем підприємства у сфері малого підприємництва / Б. Язлюк // Галицький економічний вісник. — 2011. — № 2 (31). — С. 56—63.

15. Яценко О. В. Напрямки розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств / О. В. Яценко // Збірник наукових праць ЧДТУ. — Вип. 21. — С. 192—197.

УДК 330.322:332.1

С. Г. Турчіна, канд. екон. наук, доцент,
Сумський національний аграрний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Проаналізовано стан і розглянуто основні проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку держави, та зокрема Сумської області. Встановлено інституційний взаємозв'язок інноваційної та інвести-

ційної активності. Досліджено основні фактори покращення інноваційно-інвестиційного клімату.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інновації, інвестиційна діяльність, інноваційно-інвестиційна активність, регіональний аспект

Проанализировано состояние и рассмотрены основные проблемы инновационно-инвестиционного развития государства, и в частности Сумской области. Установлена институциональная взаимосвязь инновационной и инвестиционной активности. Исследованы основные факторы улучшения инновационно-инвестиционного климата.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: инновации, инвестиционная деятельность, инновационно-инвестиционная активность, региональный аспект.

The state and the basic problems of innovation and investment development of the country, and Sumy region in particular were analyzed. The institutional relationship of innovation and investment activity was established. And the key factors of innovation and investment climate improvement were studied.

KEYWORDS: innovation, investment, innovation and investment on the regional dimension.

Постановка проблеми. Досвід розвинених країн свідчить, що вирішальне місце у забезпеченні економічного зростання відводиться інтелектуалізації економіки на засадах використання інновацій. Становлення держави як високотехнологічної та конкурентоспроможної має відбуватися завдяки впровадженню новітніх технологій у всіх галузях економіки. Слід зазначити, що розвиток інноваційної діяльності залежить від багатьох факторів, серед яких надзвичайно важливу роль відіграють інвестиції. Відтак, особливої актуальності набувають дослідження формування сприятливого інвестиційного клімату та ефективного механізму залучення як вітчизняних, так і іноземних інвестицій для активізації інноваційної діяльності.

Метою роботи є обґрунтування теоретико-методологічних і практичних аспектів формування інноваційно-інвестиційного розвитку регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти забезпечення формування сприятливого інноваційно-інвестиційного середовища перебувають у центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, цій проблемі присвячено праці зарубіжних науковців — І. Бланка, Дж. Гелбрейта, П. Друкера, С. Ільєнкової, А. Сміта, Й. Шумпетера; вітчизняних — О. Амоші, Л. Бесчасного, О. Веклич, В. Гейця, Г. Губи, Б. Данилишина, О. Дація, М. Корецького,

В. Осецького, В. Плакіді, Д. Плеханова, Л. Полякової, Л. Федулової та ін. Аграрний аспект інвестиційної діяльності і зокрема прямо чи опосередковано проблему інноваційної діяльності висвітлено у дослідженнях вітчизняних науковців В. Андрійчука, С. Кваші, М. Корецького, М. Кропивка, М. Латиніної, Ю. Лопатинського, П. Макаренка, М. Маліка, П. Саблука, О. Шпикуляка, С. Володіна та ін.

Однак, незважаючи на значні теоретико-методологічні напрацювання, проблема потребує більш ґрунтовного розкриття у теоретичному, методологічному, практичному та організаційному плані.

Дослідження проблем інноваційно-інвестиційного клімату фокусують увагу на цілій низці питань, виділення яких забезпечує раціоналізацію поступу в напрямі побудови інноваційної моделі розвитку економіки регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова практика доводить, що для забезпечення стабільності розвитку національної інноваційної системи інвестиції повинні становити 19—25 % ВВП. Натомість в Україні цей показник протягом трансформаційного періоду має тенденцію до скорочення з 18,6 % у 1990 р. до 11,7 % у 2009 р. У промислово розвинених країнах питома вага витрат на наукові і науково-технічні розробки становить близько 3 % ВВП, а в Україні — майже втричі менше. Серед причин нинішнього згортання інвестиційного процесу та уповільнення економіки аналітики, називають, насамперед, посилення податкового навантаження, скорочення державних інвестицій, недосконалість митної, регуляторної та дозвільної систем, незавершеність земельної реформи, невпорядкованість питань захисту інтелектуальної власності тощо.

Іноземний капітал, залишаючись додатком до національного, може відігравати роль каталізатора у розвитку економіки як у масштабах усієї країни, так і в окремих регіонах. Практика постсоціалістичних країн свідчить, що ті з них, кому вдалося залучити в країну значні обсяги інвестицій успішно впроваджують інновації та виходять на високий економічний рівень розвитку. Якщо проаналізувати динаміку прямих іноземних інвестицій в Україну, то можемо спостерігати, що найбільше їх залучалося у 2007—2008 роках (рис. 1). Стосовно 2009 року варто відмітити суттєве скорочення обсягу іноземного інвестування в порівнянні з попередніми роками, що пояснюється поширенням фінансової кризи, проте, слід звернути увагу на незначне поживавлення прямого іноземного інвестування у 2010 році.

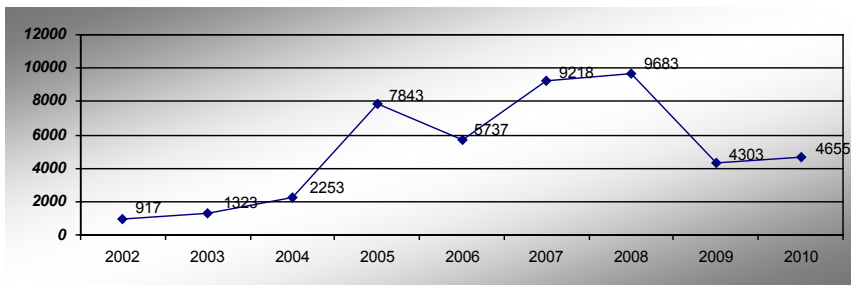

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції в економіку України по роках (млн дол. США)

Стосовно інвестиційної активності Сумщини можемо констатувати, що протягом 2005—2008 років спостерігається щорічне збільшення інвестицій в основний капітал, у 2009 році цей показник суттєво зменшився, а вже в 2010 році фіксуються незначні позитивні зміни в бік зростання. Щодо інвестицій у нематеріальні активи слід відмітити позитивну тенденцію до 2009 року, в 2010 році відбувається зменшення зазначеного показника (табл. 1).

Таблиця 1

ІНВЕСТИЦІЇ В ПІДПРИЄМСТВА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Назва показника	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
У фактичних цінах, млн. грн							
Усього	1316	1726	1823	3209	3887	2787	2894
Інвестиції в основний капітал	1102	1441	1508	2435	3015	2185	2223
Інвестиції в нематеріальні активи	17	9	11	26	27	31	20
У % до загального обсягу							
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Інвестиції в основний капітал	83,7	83,5	82,7	75,9	77,6	78,4	76,8
Інвестиції в нематеріальні активи	1,3	0,5	0,7	0,8	0,7	1,1	0,7

Аналізуючи географічну структуру ми дійшли висновку, що в 2010 р. інвестиції в Україну надійшли із 125 країн світу. Найбільшими інвесторами є Кіпр (22,2 %), Німеччина (15,8 %) та Нідерланди (10,5 %).

В економіку Сумської області інвестовано з 40 країн світу та спрямовано кошти у 165 підприємств. Країни-інвестори зображено на рис. 2.

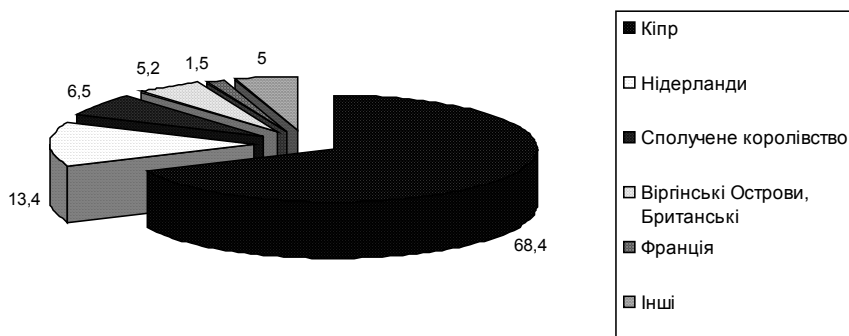

Рис. 2. Географічна структура іноземних інвестицій в економіку Сумської області

У галузевому розрізі найбільше інвестовано в машинобудування (75 млн дол. США), металургійне виробництво (47,1 млн дол. США), харчову промисловість (32,2 млн дол. США), сільське господарство (15,1 млн дол. США), виробництво мінеральної продукції (12,7 млн дол. США), оптову торгівлю та посередництво в торгівлі (11,7 млн дол. США), операції з нерухомості (8,3 млн дол. США), виробництво та розподілення електроенергії, газу та води (3,7 млн дол. США) [5].

У регіональному розподілі іноземного капіталу провідні місця за обсягами прямих іноземних інвестицій продовжують займати міста Суми — 148,6 млн дол. США (69,4 % від загального обсягу) та Шостка — 19 млн дол. США (8,9 %), райони — Тростянецький 26,3 млн дол. США (12,3 %) та Глухівський — 13,0 млн дол. США (6,1 %) (рис. 3).

Таким чином, можна констатувати нерівномірний розподіл іноземних інвестицій по регіону. Щоб уникнути таких диспропорцій та ефективно розвивати інноваційно-інвестиційний клімат регіону необхідним, на нашу думку, є виявлення його інноваційно-інвестиційних можливостей. Безперечно, якщо регіон ефективно

розвивається, то спостерігається економічне зростання, отже, покращується рівень і якість життя мешканців цього регіону. Постає питання про виявлення впливу саме тих факторів, що сприятимуть розвитку регіону.

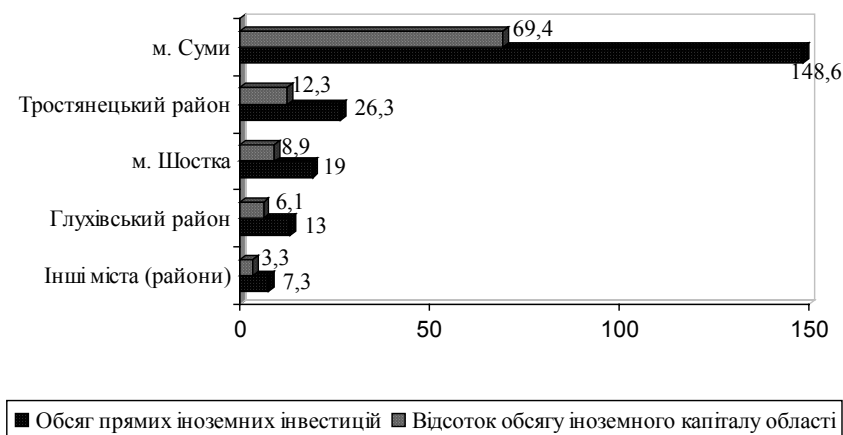

Рис. 3 Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку адміністративних територій Сумської області за 2010 р., млн дол. США

Пов'язуючи рівень розвитку регіону, з точки зору інноваційно-інвестиційних можливостей, доцільно взяти за основний критерій його соціально-економічний стан, як один із важливих факторів, що оцінює якість життя місцевого населення. Отже, аналізуючи стан розвитку регіону через соціально-економічні показники, ми паралельно можемо визначити розвиток інноваційно-інвестиційного клімату і виявити відповідні можливості, які сприятимуть підвищенню інноваційно-інвестиційної активності. Сприятливим інноваційно-інвестиційним кліматом регіону варто назвати сукупність політичних, економічних, юридичних, соціальних, побутових та інших чинників, за допомогою яких розвиваються і впроваджуються інновації на підприємствах. Важливо встановити тісний зв'язок між інноваціями та інвестиціями в регіоні, який забезпечуватиме сприятливий інноваційно-інвестиційний клімат.

В цьому контексті ми розглядаємо основні поняття «інновація» і «інвестиція», визначимо їх тісну взаємодію.

Так, російським науковцями наголошується, що термін «інновація» (нововведення) є кінцевим результатом інноваційної діяльності, впроваджений у вигляді нового або удосконаленого продукту (послуги), впровадженого на ринках і удосконаленого в технологічному процесі [2].

Термін «інвестиції» являє собою вкладання капіталу в різного роду об'єкти (інструменти) господарської діяльності підприємств з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або зовнішньоекономічного ефекту, отримання якого базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику та ліквідності [1].

Погляди і трактування російських вчених І. А. Бланка і С. Д. Ільєнкової доцільно, з нашої точки зору, доповнити регіональними особливостями підвищення інноваційно-інвестиційної активності, поєднавши два поняття в одне — «інноваційні інвестиції». Це інвестування в унікальні інноваційні проекти і їх впровадження у виробничий процес підприємств з метою підвищення інноваційної активності регіону і переходу економіки на інноваційний шлях розвитку.

На рис. 4 відображено інституційний взаємозв'язок інноваційної та інвестиційної активності. Запропонований рисунок демонструє, що в основу інноваційного розвитку економіки покладено процес пошуку, підготовки, створення, реалізації та комерціалізації нововведень. У ході забезпечення перетворення ідеї безпосередньо в інновацію (а інноваційно-інвестиційна діяльність розкривається через трансформацію інновацій у пріоритетний фактор комбінації підприємницьких ресурсів) відображається інституційний взаємозв'язок ділової активності інноватора проектів і потенційного інвестора.

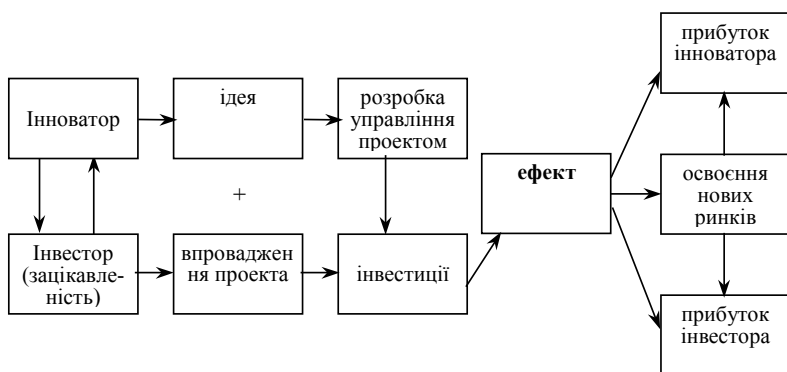

Рис. 4. Інституційний взаємозв'язок інноваційної та інвестиційної активності

Державне стимулювання інноваційної діяльності в Україні являє собою сукупність правових, політичних, економічних, соціальних, інформаційних, освітніх, організаційних та інших заходів, що здійснюються органами державної влади. Адже можливості державної влади регіонального рівня та органів місцевого самоврядування в царині іноземного інвестування є достатньо суттєвим чинником (а інколи і вирішальним).

Доцільно виявити ключові фактори інноваційно-інвестиційного клімату регіону. Серед таких найголовнішими на нашу думку є: природні ресурси, екологія регіону, якість трудових ресурсів, рівень розвитку й доступність об'єктів інфраструктури, політична стабільність, розвиток інноваційної діяльності, макроекономічна й мезоекономічна стабільність, стан бюджету регіону, політика центральних регіональних і місцевих органів влади (законодавство, повнота і якість регулювання економічного життя), захист прав власності (рівень корпоративного керування, обов'язок виконання партнерами контрактів, якість податкової системи та рівень податкового навантаження, якість банківської системи й інших фінансових інститутів, доступність кредитування, відкритість економіки, правила торгівлі із закордонними партнерами, адміністративні, технічні, інформаційні та інші бар'єри входу на ринок, рівень монополізації економіки).

Перераховані вище фактори, на наш погляд, характеризують рівень розвитку регіону. Інновації та інвестиції як економічні категорії виконують найважливіші функції (здійснення політики розширеного відтворення; прискорення науково-технічного прогресу; перебудова суспільного виробництва і збалансованість розвитку всіх галузей народного господарства, підприємницька діяльність). Ми вважаємо, що без взаємодоповнюваності цих функцій ефективний розвиток економіки регіонів і держави в цілому є неможливим.

У мезоекономічному масштабі сьогоднішній добробут є, значною мірою, результатом вчорашніх інвестицій та інновацій, а сьогоднішні інновації й інвестиції, у свою чергу, закладають основи майбутнього зростання продуктивності праці й добробуту [4].

На нашу думку, керівники повинні враховувати всі нюанси при розробці й реалізації ефективної інноваційно-інвестиційної стратегії регіону. Доцільно інноваційно-інвестиційну політику використовувати як інструмент, за допомогою якого можна досягти поставленої мети визначивши такі принципи:

— децентралізація інноваційного й інвестиційного процесу шляхом розвитку різноманітних форм власності, підвищення ролі

внутрішніх (власних) джерел нагромаджень підприємств для фінансування їх інноваційних проєктів;

— державна і обласна підтримка підприємств за рахунок централізованих інвестицій;

— посилення державного контролю над цільовим використанням коштів місцевих бюджетів;

— удосконалювання нормативної бази з метою залучення іноземних інвестицій;

— значне розширення практики спільного державно-комерційного фінансування інвестиційних проєктів;

— застосування досвіду європейських країн з урахуванням вітчизняного менеджменту.

У сучасних економічних умовах регіони більшою мірою розбудовують підприємницький потенціал і створюють відповідний дух інноваційного підприємництва.

На наш погляд, найважливішим ресурсом підприємницького потенціалу регіону на сьогоднішній день є інформація. Як найважливіший ресурс підприємництва, інформація є важливий економічним фактором. Вона сприяє продуктивності, забезпеченню конкурентоспроможності та успіху діяльності підприємства. У розвитку інноваційно-інвестиційної привабливості регіону необхідно дотримуватися прозорості у всьому, у тому числі інформаційних потоків, застосовуючи інформаційний менеджмент. Ми пропонуємо розглядати в рамках розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності регіону інформацію, як описову економічну категорію, що має, насамперед, аналітичний характер.

Відомий теоретик в інформаційному менеджменті Ю. Ф. Смирнов зазначає, що «описова інформація — це інформація, що містить фактичні відомості про стан економіки підприємства регіону, ринку або даного фінансового інструмента в минулому» [3]. На нашу думку, аналітичний характер інформації саме й повинен відображати поточні відомості про стан інноваційно-інвестиційного клімату в регіоні (оцінка перспектив і рекомендацій про можливості вкладення капіталу в регіон).

Економічне зростання регіону, рівень і якість життя населення багато в чому визначаються ефективністю наукової й інноваційно-технологічної діяльності. Регіональній владі слід перебудувати свою роботу в напрямку виявлення й максимального використання інноваційних можливостей регіону через розробку ефективної інноваційної стратегії з розвитку територій. Наявність інноваційно-інвестиційних можливостей і їх застосування визначає рівень розвитку інноваційної діяльності регіону.

На нашу думку, перешкодою надходжень в інвестиційну сферу приватного національного та іноземного капіталу є: політична нестабільність у країні; інфляція; недосконалість законодавства; нерозвиненість виробничої й соціальної інфраструктури; брак інформаційного забезпечення; брак кількості реальних «інноваторських центрів».

Якщо розглядати офіційну політику, то вона націлена на надання підтримки прямим закордонним інвесторам теоретично, на практиці останні зазнають неймовірних труднощів, намагаючись вкласти свій капітал в українську економіку. Саме нестабільність законодавства, на нашу думку, піддає комерційну діяльність значному бюрократичному тискові. Аналізуючи вітчизняний досвід і досліджуючи українську ментальність, складається враження, що дехто з вітчизняних політиків боїться прямих іноземних інвестицій, так як переконані, що залучення іноземних інвесторів — це не більш ніж «обдурювання», а закордонні компанії відверто експлуатують українську економіку. Ми вважаємо, що основним фактором цієї проблеми є відсутність стабільності, що враховує міжнародну практику правової бази, що регулює діяльність вітчизняного й іноземного капіталу. Постійні зміни в українському законодавстві, яке регулює зовнішньоекономічну діяльність, і численні підзаконні акти в комбінації із правовим нігілізмом значним чином ускладнюють діяльність іноземних підприємців на території України, тому що соціальна стабільність є важливим чинником інвестиційного клімату й обов'язковою умовою проведення будь-яких глобальних і радикальних економічних перетворень. На саму динаміку зростання й зменшення інвестицій, на нашу думку, негативно впливає нерозвинена інфраструктура в багатьох регіонах, корупція, злочинність, неефективне земельне законодавство, низький рівень соціально-економічного розвитку.

Висновки. Отже, створення сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату в регіоні залежить від цілої низки факторів, які можна класифікувати таким чином: економічні, соціальні, правові та політичні. Більшість з них залежить від цілеспрямованої державної регіональної політики, підготовки керівників суб'єктів господарювання, наукового обґрунтування, формування тісного зв'язку між інноваційною та інвестиційною діяльністю.

Література

1. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента: учебное пособие / Бланк И. А. Т. 1. — К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. — С. 37.

2. Инновационный менеджмент / под ред. С. Д. Ильенковой. — М.: ЮНИТИ, 2001. — 327 с.

3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. / Державний комітет статистики України. — К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України», 2010. — 361 с.

4. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку: монографія / за ред. Т. А. Васильєвої, В. Г. Боронос. — Суми: СумДУ, 2009. — 351 с.

5. Сумська область за 2010 р.: статистичний щорічник / за ред. Л. І. Олехнович; Головне управл. статистики у Сумській обл. — Суми: Головне управління статистики в Сумській області, 2010. — 280 с.